

RAKKAUDESTA LAJIIN – URHEILUN TUNNETALOUESTA MATERIAALIA MEDIKASVATUKSEEN

Sami Kolamo (2018) Mediaurheilu. Tunnetalouden dynamo. Tampere: Vastapaino. 283 s.

Urheilun kuvastot, tekstit ja tulosvirrat ovat kiinteä ja näkyvä osa arkista mediamaisemaa. Ne kytkeytyvät uutislähetysten ja television lähetysvirtojen lisäksi mainoksiin, digitaalisiin peleihin ja sosiaalisen median kanaviin. Kotimaisilla mediakasvatuksen kentillä urheilupjournalismi ja mediaurheilu ovat kuitenkin jääneet vähemmälle huomiolle. Tähän mediakasvatuksen katveeseen mediatutkija, opettaja ja futistohtori Sami Kolamon *Mediaurheilu* tarjoaa uusia avauksia. Kolamon fokuksessa ovat erityisesti medioituneiden urheilutapahtumien ja -tilojen yhteiskunnallisten vaikutusten, urheilun modernien tähtikuvien ja urheilun mediavälitteisen tunnetalouden näkökulmat.

Urheilu mielletään teoksessa ennen kaikkea laajana yhteiskunnallisena instituutiona, osana kulttuuria, taloutta ja politiikkaa. Sen suosion taustalla on urheilussa virtaavien tunteiden yksilölliset ja yhteiskunnalliset ulottuvuudet ja niiden yhteen kietoutuminen. Mediaurheilu pyörii siis tunteiden voimalla. Tätä tunnetaloutta tarkastellaan tilojen ja tapahtumien, televisiossa, lehdistössä ja sosiaalisessa mediassa kiertävien esitysten sekä urheilijoiden ja fanien kautta. Näiden neljän ulottuvuuden lisäksi tunnustellaan elektronista urheilua tulevaisuuden mediaurheilun lajimuotona.

Vallan ja markkinoiden speaktaakkelit näkyviksi

Urheilu muokkaa mediaa ja media urheilua. Teos avaa mediakulttuurin ymmärtämiseen ja siinä toimimisen taitoihin liittyviä, media-

kasvatuksellekin tuttuja elementtejä uusista näkökulmista, kuten medioituneen urheilun yhteiskunnallisia kysymyksiä ja representatioita. Yhtä lailla kirjassa pohditaan urheilumediassa välittyviä ja koettuja tunteita ja niiden merkityksiä yksilöiden ja yhteisöjen identiteettien rakentumisessa. Urheilutapahtumien mediavälitteisyydellä, tv-kameroille rakennetuilla speaktaakkeleilla, sosiaalisen median keskusteluilla ja urheilu-uutisoinnilla on vaikutusta sekä paikkojen ja maiden brändäyksessä että tähtikuvastojen, sukupuolittuneiden roolimallien ja ihanneruumiiden estetiikan muodostumisessa.

Hypertuotteistuneessa urheilussa yhteiskunnallisuus kytkeytyy myös taloudellisiin investointeihin ja digitaalisten ympäristöjen myötä entistä läpileikkaavampaan markkinointiin. Urheilun synnyttämät kokemukset ovat vahvasti tunnepitoisia ja elämyksellisiä, mutta myös tarkoin markkinavoimien, isojen lajiliittojen ja mediayhtiöiden rakentamia näytöksiä. Niiden käsikirjoituksissa faneille, urheilijoille ja toimittajille on valmisteltu omat roolinsa.

Mediaurheilu onnistuu monitahoisten yhteiskunnallisten voimasuhteiden kuvaamisissa ja eettisten kysymysten esille marssittamisessa. Mediaurheilun taustalla vaikuttavia valtasuhteita puretaan ansiokkaasti aina urheilumaailman sopimuskäytäntöjä myöden, mutta vallitsevia rakenteita ja mediaspektaakkeleja haastavia muotoja, kuten kulttuurihäirinnän tai kansalaisaktiivisuuden ilmentymiä ei juurikaan tuoda esille.

Sosiaalisen median todetaan lisänneen osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia urheilijoille ja faneille ja näin edesauttaneen digitaalisen median emansipoivaa ja demokratisoivaa vaikutusta. Kolamo muistuttaa kuitenkin samalla tärkeällä tavalla siitä, miten emansipaatiosta puhuttaessa herkästi unohdetaan jo vanhan median aikana syntyneet ja edelleen tavalla tai toisella olemassa olevat valtarakenteet. Toiveet digitaalisuuden tuomasta viestinnällisestä vallankumouksesta ja moniäänisyydestä eivät kehity kulttuurisessa tyhjiössä, vaan ovat edelleen sidoksissa aiemmin syntyneiden mediatodellisuuksien vallan aikana muodostuneisiin taloudellisiin ja poliittisiin rakenteisiin.

Medioitunutta huippu-urheilua ja henkilöbrändejä

Teoksessa mediakäsitys ulottuu esitysten ja tunnepitoisten representaatioiden käynnistäjästä ja kierrättäjästä aina mediakalusteisiin ja teknologioihin. Kolamon tarkat, omakohtaiset havainnot esimerkiksi urheiluareenojen ja muiden mediaurheilun tilojen suunnittelusta ja teknisistä varusteluista tuovat kiinnostavaa näkökulmaa medioitumisen hahmottamiseen erilaisissa tiloissa. Kuvaukset uusien urheilupyhättöjen rakentamisesta ja taustalla vaikuttavista valtakoneistoista tarjoavat sisältöä niin ikään kriittiseen mediakasvatukseen.

Teoksen raja-alue on vedetty huippu-urheiluun. Kolamo tarkastelee mediaurheilun kysymyksiä lähinnä globaalissa mittakaavassa suosittujen ja perinteikkäiden joukkueurheilulajien, ennen kaikkea jalkapallon kautta. Monet esille tuodut tapahtuma- ja urheilijakuvaukset ja mediaesitykset kumpuavat jalkapallon MM-kisoista tai Englannin Valioliigasta. Tarttumapintoja löytyy myös muun muassa jääkiekon, Formula 1:n ja yleisurheilun pelikentiltä.

Jalkapallon representaatiot kirjoittaja juokuttaa lukijalle suureneimmin ja yksityiskohtaisimmin, mutta onnistuu myös tavoittellessaan pienempien lajien, kuten snookerin, mediaesitysten hienovaraisempaa tenhoa ja intiimejä tunnekuvia. Kirjoittaja kuvaa urheilulajien välistä hierarkiaa ja ”kuninkuuslajien” ylivaltaa esimerkiksi sponsoroinnin, globaalien näkyvyyden ja urheilutoimituksissa tehtyjen valintojen kautta. Marginaalisempien urheilu-

lajien käsittely toisi kuitenkin tärkeää vastapainoa myös mediakasvatuksen näkökulmasta. Vaikka makupaloja eri lajeihin tarjoillaan pitkin matkaa, on *Mediaurheilu* viime kädessä teos erityisesti jalkapallon tunnetaloudesta.

Maa- ja maailmanlaajuisesti seuratut ja pelatut urheilumuodot herättävät paitsi mediakasvatuksen, myös globaali- ja demokratiakasvatuksen keskeisiä kysymyksiä globaalien vallan geometriasta suhteessa uuteen digitaaliseen mediaan. Mediakasvatuksen näkökulmasta kirjan antoisimpiin sisältöihin lukeutuvat Kolamon kuvaukset digitaalisen median kahdentalaisista globaaleista ulottuvuuksista, teknodystopioista ja teknodystopioista. Mahdollisuudet päästä osaksi digitaalista mediakulttuuria vaihtelevat. Eri näkökulmien ja yksilöllisten lähtökohtien tarkastelulla voidaan tavoitella kriittisten mediataitojen lisäksi myös globaalien eriarvoistumisen kysymyksiä ja mediaurheilun kytkeytymistä niihin.

Huippu-urheilijoiden ja henkilöbrändien rakentumisen kuvaukset ovat teoksen tarkkanäköisintä antia, jota kirjoittaja perkaa erityisesti muutamien syväluotaavien esimerkkien kautta. Urheilumaailman seuratuimmat ja vaikutusvaltaisimmat hahmot ovat toistaiseksi olleet pääasiassa huippu-urheilevia miehiä. Heistä on tullut myös entistä brändätympiä ja mediatietoisempia vallankäyttäjiä omissa esiintymisissään, erityisesti sosiaalisen median hyödyntämisen myötä. Vaikka urheilutähtien mahdollisuudet itsensä brändäämiseen ja suoraan yhteydenpitoon fanien kanssa ovat sosiaalisen median aikakaudella kasvaneet, lienevät urheilutähtibrändit pitkälti kuitenkin harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta lopulta suuryritysten ja kansainvälisten markkinakoneistojen käsissä.

Urheilujournalismin tulevaisuus ja fanikulttuurin moninaisuus

Kirjoittaja tuo naisten kapean ja usein trivialisoidun aseman urheilumaailmassa valokeilaan. Teoksessa annetaan ainesta esimerkiksi stereotyyppien purkamiseen, joskin analyysit jäävät kuitenkin vain muutaman huippu-urheilevan naiskuvan varaan. Kirjoittaja peräänkuuluttaa vahvasti moninaisempaa ja stereotyyppiä purkavaa urheilujournalismia, myös muiden

kuin sukupuolinäkökulmien osalta. Lisäksi syntyy vaikutelma, ettei urheilun tunnetalouden suurimmilla pelikentillä juurikaan riitä jalansijaa erilaisille vähemmistöille tai erityisryhmille. Valtavirtaisen mediaurheilun representaatiot toistavat edelleen monin kohdin vallitsevia käsityksiä esimerkiksi etnisyydestä.

Teoksessa kriittinen katse kohdistuu monin kohdin urheilutoimittajiin ja urheilumedioiden vallitsevia rakenteita ylläpitävään toimintaan. Kolamo kuvaa kiinnostavasti urheilutoimittajan ammatin syntyvaiheita ja kehitystä, mutta lataa sen journalistiselle edistymiselle ja koulutukselle paljon odotuksia. Kirjoittaja peräänkuuluttaaakin urheilutoimittajilta avoimempaa, yhdenvertaisempaa ja vastuullisempaa journalistista otetta ja korostaa yhteiskuntakriittisemmän tutkivan journalismin merkitystä myös urheilumedioissa. Kysymys siitä, miten moninaisempaa ja erilaisia valta-asetelmia purkavaa urheilujournalismia voitaisiin käytännössä edistää, jää teoksessa kuitenkin melko avoimeksi.

Fanit ja fanikulttuuri ovat elimellinen, paikoin omintakeinen, mutta myös tietoisesti rakennettu osa mediaurheilua. Siinä missä laajalla tietämyksellä, omistautumisella ja uskollisuudella voidaan lunastaa paikka toisten fanien joukossa, on megatapahtumien järjestäjätahojen ja urheiluorganisaatioiden sekä niihin kytkeytyvän valtamedian toiveissa usein karnevalistiseen juhlahumuun antautuva ideaalifani. Tunteiden investointi on kiinteä osa urheilulajien seuraamista ja faniutta. Mediaurheilussa fanien tunteista ammennetaan rutiininomaisesta rakennetun kuvaston lisäksi myös kassavirtoja.

Sosiaalinen media ja digitaaliset välineet tarjoavat uusia keinoja ilmentää faniutta. Ne ovat antaneet mahdollisuuksia käyttäjälähtöiseen tuottamiseen, yhteisöllisyyteen ja globaaliin vuorovaikutukseen esimerkiksi faniblogien, urheilupelien ja digitaaliset yhteisöjen myötä. Samalla digitaaliset fanikatsomot voivat kuitenkin tuottaa myös uusia näyttämöitä syrjivälle ja häiritsevälle puheelle. Sosiaalisessa mediassa näyttäytyy myös urheiluun sisäänrakennettu kilpailuluonne, mikä Kolamon mukaan voi osaltaan voimistaa vihapuhetta. Mediaurheilussa virtaavilla, mediaesitysten voimistamalla tunteilla on oma vaikutuksensa

verkon keskustelupalstoilla ja sosiaalisessa mediassa käytävässä vuorovaikutuksessa.

Teoksen loppupuolen elektronista urheilua käsittelevä, kepeämmäksi jäävä osuus nojaa lähinnä kirjoittajan e-urheilutapahtumien seuraamisen, omakohtaisten havaintojen ja mediahaastattelujen analyysien varaan. E-urheilu verrattain uutena ilmiönä näyttäytyy teoksessa kiinnostavana, mutta pitkälti lisää kysymyksiä tulevaisuuden mediaurheilusta herättävänä aiheena. Monin kohdin teoksessa esille nouseva ansiokas analyttinen, laajoista lähteistä ammentava ote jää e-urheilun käsittelyssä vähemmälle. Omakohtaisuus ja narratiivit kisoissa vierailuista elävöittävät kuvauksia, mutta ovat e-urheilun osalta varsin suuressa roolissa, mikä osaltaan tuottaa teokseen lukujen välistä epätasapainoa. Elektronisen urheilun ja kilpapelaaamisen merkitykset ja faniudet näissä konteksteissa jäävät tulevien teosten pureskeltaviksi. Toisaalta teos tarjoaa ensimaistiaisen e-urheilun ilmiöön vasta tutustuville lukijoille.

Sytykettä mediakasvatukselle

Paitsi mediaurheilun historiallisiin ja nykyisiin maisemiin, kirjoittaja tutustuttaa lukijaa mediatutkimuksen ajankohtaisiin käsitteisiin sekä mediakulttuurissa tapahtuneisiin muutoksiin. Esimerkiksi tabloidisoitumisen, PR-journalismin ja multitaskauksen sekä elämäjulkaisun avaaminen mediaurheilun näkökulmista jäsentää nykymedian toimintatapoja. Erityisesti audiovisuaalisen median puhuttelutapoja ja median tunnesäätelyä purkava teos tukee kriittisten media- ja mainonnanlukutaitojen harjoittamista.

Katvealueiden ja uusien mediakulttuuristen ilmiöiden tunnistaminen on erottamaton osa mediakasvatusta ja edellytys sen kehittymiselle. Urheilujournalismin ja monin tavoin vaikutusvaltaisen mediaurheilun kysymyksiä on mediakasvatuksen kotimaisella kentällä käsitelty vasta vähäisesti. Aiheessa riittää sytykettä mediakasvatuksellisiin avauksiin, eikä vähiten urheilun mediaspektaakkeleita seuraavien ja tähtipelaajia ihailevien nuorten fanien ja harrastajien näkökulmista. *Mediaurheilu* vähintään ravistelee tapoja seurata

mediavälitteistä urheilua ja palkitsee median, urheilun ja markkinavoimien kytköksistä kiinnostuneen lukijan. Teos innostanee myös uteliaita mediakasvattajia, jotka haluavat kasvattaa ymmärrystä mediaurheiluun nivoutuvista merkityksistä, maailmankuvista ja yhteiskunnallisia asenteita muokkaavista vaikutuskeinoista erilaisten yksilöiden ja yhteisöjen kannalta.

Rauna Rahja

YTM, mediakasvatus, Tampereen yliopisto